AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ PENSIJŲ ĮSTATYMO NR I-730 3 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-730 (toliau – Įstatymas) nustatyta valstybinių pensijų sistema atskirai pripažįsta skirtingus asmens nuopelnus ir ypatingas aplinkybes, dėl kurių asmeniui skiriama valstybės mokama pensija. Pagal Įstatymą asmenims, nukentėjusiems nuo okupacinių režimų, įskaitant neteisėtai kalintus ir tremtus asmenis, gali būti skiriama nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija. Tuo pačiu Įstatymas pripažįsta ir daugiavaikės motinos arba tėvo nuopelną – motinai (įmotei) arba tėvui (įtėviui), išauginusiems 5 ir daugiau vaikų, suteikiama teisė į antrojo laipsnio valstybinę pensiją.
Tačiau šiuo metu Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendra taisyklė, pagal kurią asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų.

Dėl šio teisinio reguliavimo susidaro situacija, kai garbaus amžiaus motina (įmotė), per savo gyvenimą įgijusi du savarankiškus Įstatymo pripažįstamus statusus ir nuopelnus – pavyzdžiui, yra nukentėjusioji nuo okupacinio režimo, tremtinė, ir kartu yra daugiavaikė motina, išaugin penkis ar daugiau vaikų, – turi pasirinkti tik vieną iš jiems pagal atskiruose įstatymuose nustatytus pagrindus priklausančių valstybinių pensijų.

Toks teisinis reguliavimas nepakankamai atspindi šių asmenų išskirtinę gyvenimo istoriją ir faktą, kad kiekviena iš šių aplinkybių yra savarankiškas valstybės pripažįstamas nuopelnas. Todėl Įstatymo projektu siekiama nustatyti išimtį iš bendrosios valstybinių pensijų pasirinkimo taisyklės ir sudaryti galimybę asmeniui, atitinkančiam nustatytas sąlygas, kartu gauti nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją ir antrojo laipsnio valstybinę pensiją kaip daugiavaikei motinai.

Konstitucija nenustato, kad asmeniui, turinčiam teisę į kelias valstybines pensijas, visais atvejais privalo būti mokama tik viena iš jų. Todėl įstatymų leidėjas, įvertinęs skirtingus valstybės pripažįstamų nuopelnų ir statusų pagrindus, gali nustatyti atvejus, kai kelios valstybinės pensijos mokamos kartu, jeigu toks teisinis reguliavimas atitinka konstitucinius teisingumo, proporcingumo ir lygiateisiškumo reikalavimus.

Projekto tikslas – užtikrinti teisingesnį valstybės pripažįstamų skirtingų nuopelnų įvertinimą ir panaikinti situaciją, kai asmuo, nukentėjęs nuo okupacijų, turintis tremtinio ar nukentėjusio asmens statusą, dėl vieno valstybės pripažinto statuso turi atsisakyti kito savarankiško valstybės pripažinto nuopelno finansinės išraiškos.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projektą parengė Seimo narys Arvydas Anušauskas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Įstatymo 4 straipsnyje yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos ir nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos kaip atskiros valstybinių pensijų rūšys. Įstatymo 5 straipsnyje nustatyta teisė į antrojo laipsnio valstybinę pensiją daugiavaikei motinai (įmotei), išauginusiai 5 ir daugiau vaikų.

Tuo pačiu Įstatyme nustatyta teisė į nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją asmenims, nukentėjusiems dėl neteisėto kalinimo, tremties, pasipriešinimo okupacijoms ir kitų Įstatyme nustatytų aplinkybių. **Taigi teisė į šias dvi valstybines pensijas atsiranda dėl skirtingų ir tarpusavyje nesusijusių faktinių aplinkybių.** Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų. Dėl to asmuo, kuris yra ir nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos gavėjas dėl tremties ir daugiavaikė motina, atitinkanti antrojo laipsnio valstybinės pensijos skyrimo sąlygas, šiuo metu negali kartu gauti abiejų šių pensijų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Įstatymo projektu siūloma papildyti Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatytą bendrąją taisyklę išimtimi – siūloma nustatyti, kad asmeniui, turinčiam teisę gauti nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją ir antrojo laipsnio valstybinę pensiją kaip daugiavaikei motinai (įmotei), šios pensijos būtų skiriamos ir mokamos kartu, jeigu teisė į kiekvieną iš jų įgyta savarankišku Įstatyme nustatytu pagrindu.

Tokiu būdu būtų pripažįstama, kad nukentėjimas dėl tremties ar kitų Įstatyme nurodytų okupacinio režimo represijų yra vienas savarankiškas valstybės pripažįstamas pagrindas; penkių ir daugiau vaikų išauginimas yra kitas savarankiškas valstybės pripažįstamas pagrindas; šių dviejų aplinkybių sutapimas vieno asmens gyvenime sudaro pagrindą pripažinti abu nuopelnus, **o ne įpareigoti asmenį pasirinkti vieną iš jų.**

Asmens nukentėjimas dėl tremties ar kitų okupacinio režimo veiksmų ir jo nuopelnai išauginant penkis ar daugiau vaikų kyla iš skirtingų faktinių aplinkybių ir yra grindžiami skirtingais valstybės pripažįstamais pagrindais. Tremtinio statusu valstybė pripažįsta asmens patirtą žalą ir neteisybę, kilusią dėl okupacinio režimo represijų, o daugiavaikės motinos valstybine pensija – ypatingus asmens nuopelnus šeimai ir visuomenei, išauginant penkis ar daugiau vaikų. Šie pagrindai nėra alternatyvūs ir nėra tarpusavyje konkuruojantys, todėl valstybė neturėtų nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmuo būtų verčiamas pasirinkti, kuris iš dviejų savarankiškai įstatymo pripažįstamų jo gyvenimo faktų suteikia teisę į valstybės pripažinimą.

Pakeitimas ypač aktualus garbaus amžiaus motinoms tremtinėms, kurių gyvenimo aplinkybės apima tiek okupacinio režimo sukeltas represijas, tiek reikšmingą indėlį į šeimos ir visuomenės gerovę išauginant penkis ar daugiau vaikų. Šių dviejų aplinkybių pripažinimas kartu leistų išvengti situacijos, kai valstybė, viena vertus, pripažįsta asmens nukentėjimą ir daugiavaikės motinos nuopelną, tačiau, kita vertus, dėl bendrosios pensijų pasirinkimo taisyklės reikalauja vieno iš šių nuopelnų finansinės išraiškos atsisakyti.

Siūlomas reguliavimas nebūtų bendras leidimas visiems asmenims gauti neribotą skaičių valstybinių pensijų. Juo būtų nustatyta konkreti išimtis konkrečiai situacijai, kai vienas asmuo atitinka dviejų savarankiškų valstybės pripažintų pensijų skyrimo sąlygas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatyta.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Poveikio neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Poveikio neturės.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Atitinka.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymui įgyvendinti reikės priimti Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo pakeitimus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Planuojama, kad Įstatymo projekto įgyvendinimas nepareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų dėl nuolat mažėjančio šių asmenų skaičiaus.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Rengiant Įstatymo projektą kreiptasi į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, šiam projektui pastabas pateikė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narys Sigitas Česnavičius.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai: „valstybinė pensija“, nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija“. „tremtiniai“. „daugiavaikė motina“, „antrojo laipsnio valstybinė pensija“, valstybinių pensijų sumavimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Seimo narys Arvydas Anušauskas